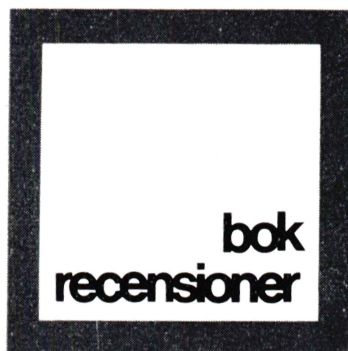

Handbok i ergonomi

Under redaktion av Gösta Luthman, Ulf Åberg, Nils Lundgren. Övriga författare: T. Petrén, S. Carlsöö, E. Asmussen, L. Werkö, E. Varnauskas, C. von Euler, R. Luft, L. Levi, P.-O. Åstrand, W. von Döbeln, E. H. Christensen, Ch. Poulton, M. Belbin, H. Ronge, G. Gerhardsson, A. Yllö, C. A. Heijbel, B. Gardell, S. Forssman.

— *Almqvist och Wiksell*, Uppsala 1966. Pris kr. 85:—.

Att kroppshållning och rörelseschemat i arbetet spelar någon mera betydelsefull roll för hälsa och välbefinnande har först under senare år börjat uppmärksammas av tekniker och läkare. Både inom industri och hantverk och i hemmen förekommer av tradition eller slentrian att arbeten utföres i olämpliga kroppsställningar eller med onödigt tröttande lyft eller vridrörelser. Ibland är det lätt att korrigera sådana fel, men alltför ofta fortsätter man utan närmare eftertanke på det sätt, som man en gång lärt sig.

Biotekniska problem av denna och liknande art togs i vårt land främst upp av Arbetsfysiologiska institutet — sedan den 1 juli i år en avdelning av Arbetsmedicinska institutet (AMI) — och en del industriläkare. De har härvid vunnit stor praktisk erfarenhet om sådana frågor och även utfört prak-

tiskt vetenskapliga undersökningar inom området. Professor Nils Lundgren, chef för Arbetsfysiologiska avdelningen vid AMI, har nu tillsammans med disponent Gösta Luthman, Norrbottens Järnverk AB och tekn. lic. Ulf Åberg, Svenska MTM-föreningen, utgivit en handbok på drygt 600 sidor, som utöver bioteknologiska problem även redogör för andra arbetsmedicinska och yrkeshygieniska frågor under titeln *Handbok i ergonomi*.

I denna bok har redaktionen samlat ett drygt 20-tal vetenskapligt och praktiskt verksamma experter med anknytning till arbetsmedicin och teknisk yrkeshygien, som här lagt fram elementa om de faktorer, som påverkar människans anpassning till arbetet. Resultatet har blivit en detaljrik framställning om det mesta, som är av betydelse för att människans miljökontakter skall ske utan oönskade reaktioner. Drygt en tredjedel av boken upptas av anatomi och fysiologi, en sjättedel av olika miljöfaktorer och i resten redovisas skilda fysiologiska och psykologiska metodikfrågor samt ges praktiska och teoretiska synpunkter på arbetsanpassningen. Det massiva materialet lämpar sig inte för ett detaljreferat; här skall endast ges några allmänna synpunkter på bokens disposition och användbarhet.

Verket torde i första hand vara avsett för arbetsstudieingenjörer, som genom att läsa det enligt utgivaren skall vinna "den helhets-syn på människan i arbetssammanhang, som varit bokens målsättning". Av denna anledning har man naturligen måst ägna anatomi och fysiologi en betydande andel av utrymmet. Enligt referentens erfarenhet från utbildning av icke-läkare i medicinska frågor ställer dock boken i dessa avseenden väl höga krav på intresse och förståelse från ingenjörens sida, då man av och till går in på ve-

tenskapliga detaljuppgifter, som inte är nödvändiga för arbetsstudieingenjören.

En annan dispositionsfråga, som faller i ögonen redan vid en ytlig granskning av boken, är det förhållandevis sparsamma utrymme — endast ca 17 sidor, varav 7 sidor tabeller och figurer —, som ägnats de kemiska miljöfaktorer-na. Detta är desto mer förvånansvärt, som man i förlagsreklamen särskilt kursiverat, att om man organiserar arbete och arbetsplatser enligt bokens principer och anvisningar man allmänt får ett gynnsammare och mer ostört arbets-klimat. Utvecklingen på det kemiska området sker nu med rasande fart och inte mindre än ett 10-tal nya ämnen kommer varje vecka ut på marknaden. Allmänhetens (inkl. driftsingenjörernas) kunskap om dessa ämnens verkan är många gånger ytterst bristfällig — ofta saknar till och med producenten önskvärd kunskap om materialens inverkan på hälsan. Ett väsentligt större utrymme borde därför ha ägnats dessa frågor. Överingenjören Gideon Gerhardsson, som är författare till avsnittet ifråga, har emellertid på det begränsade utrymme, som ställts till förfogande, lyckats få ytterst faktaspäckade och översiktliga sammanställningar av de viktigaste elementa på området.

Bland de mer praktiskt betonade avsnitten kan nämnas ett utmärkt kapitel om bioteknologi och teknisk planering, som författats av industriläkaren Adolf Yllö. Man får i detta kapitel inte bara en god sammanfattning om de olika värderingsgrunderna och behovskriterierna utan också en klar översikt över de hänsyn, som bör tas vid planering av byggnader (inkl. VVS, belysning, den akustiska problematiken, kommunikationer etc.). Sedan följer värdefulla avsnitt om den metodmässiga arbetsplaneringen med hänsyn till rörelseekonomi och rörel-

sebehov i skilda arbeten, arbetsplatsens synförhållanden och maskinutrustning m. m.

De olika kapitlen är genomgående utomordentligt välskrivna och instruktivt och elegant illustrerade. De har redigerats så att vart och ett kan läsas med stor behållning utan detaljkännedom om de föregående. Detta gör att innehållet — trots bokens stora omfattning — blir lättillgängligt för den som är intresserad av endast en mindre del av stoffet. Boken kan därför rekommenderas att användas icke blott vid den grundläggande utbildningen av arbetsstudieingenjörer utan också i större eller mindre utsträckning vid all slags information inom företagshälsovård, inkl. bioteknologi, yrkeshygien och övrig arbetsmedicin.

Axel Ahlmark

Nervsystem och invärtes sjukdom.

Erik Ask-Upmark

Sv. Bokförlaget. 324 s. Pris kr. 48:—.

Professor Ask-Upmark har i föreliggande verk sökt koncentrera och förmedla sin medicinska grundsyn. Medicinens biologiska förankring demonstreras bl.a. genom hänvisning till fylogenesen. En medicinsk helhetsuppfattning ställs på sin spets med sambandet mellan nervsystem och övriga organfunktioner som den röda tråden i framställningen. Integrationen mellan medicinsk sakkunskap och humanistisk bildning resp. livsinställning kommer till tydligt uttryck. Allt detta gör läsningen intressant och stimulerande. Man tycker sig lära känna läkaren och människan Ask-Upmark — om man inte gjort det innan. Det skulle inte förvåna om det även skänkt författaren tillfredsställelse

att skriva denna bok, där han utan alltför snäva gränser kunnat låta associationerna löpa åt olika håll, till morfologi, klinik, litteratur etc. i en härlig blandning.

Så har jag alltså fattat Ask-Upmarks bok: mera som ett kåseri än som en systematisk framställning. Sakredovisningarna är alltför korta, påståenden ofta hypotetiska, associationerna för luftiga för att en student med fördel skall kunna lära sig medicinska fakta ur denna bok. Till den färdige läkaren eller medicinskt allmänbildade lekmannen har boken emellertid mycket att ge, inte av fakta men av medicinskt grundtänkande.

I det senare avseendet kan man naturligtvis ha skilda inriktningar. Ask-Upmark är den borse kliniker, som genom egna iakttagelser "vid sjuksängen" och studier i övrigt med filatelisters noggrannhet lägger upp ett register över olika varianter av objekt. Ask-Upmark är med en annan terminologi utpräglad typolog eller syndromtänkare. För en yngre kollega, fostrad i ett av statistiska aspekter påverkat medicinskt tänkande, blir systematiken hellre dimensionslistisk; några klart avskiljbara kategorier erkännes givetvis, men principiellt är man inställd på att olika biologiska variabler ofta är dels kontinuerligt varierande, dels tämligen lågt interkorrelerade.

Med all respekt för Ask-Upmarks vida kunnande inom såväl medicinska discipliner som andra områden, måste man konstatera att insikter i, och exemplifieringar från psykiatrins fält i stort sett saknas i detta arbete, där det skulle passat in som hand i handske. De fåtaliga gånger Ask-Upmark kommer in på psykiatriska frågor, sker det med förenklingar, generaliseringar eller direkta felaktigheter. Ask-Upmark är visserligen inte ensam om att låta somatiskt-medicinska kunskaper till-

sammans med en humanistisk attityd ersätta psykiatriska kunskaper, men detta är en brist med konsekvenser inte minst för dem läkaren utbildat sig för att hjälpa.

Bengt Lindegård

Mitt barn har problem

Skall jag gå till Rådgivningsbyrån?

Svenska föreningen för psykisk hälsovård. 20 s. Pris kr. 1:50.

Svenska föreningen för Psykisk hälsovård har givit ut en småskrift för föräldrar, som oroas för sina barn och ungdomar, men ha svårt att avgöra, om de bör söka rådgivningsbyrå. Publikationen är en översättning från engelskan och delvis omarbetad för svenska förhållanden.

Initiativet är värdefullt. Föräldrar, lärare och andra, som ha med barn och ungdom att göra, känner sig ofta ytterst tveksamma, när det kan vara dags att söka hjälp. Normalt, friskt och avvikande beteende har blivit mer och mer svårdefinierbara begrepp, som kan växla från tid till tid, från land till land, ja, från förort till förort. Därför måste det även för en fackman vara ytterst svårt att åstadkomma en handledning, som kan ha giltighet landet över.

I första ögonblicket kanske man reagerar för att denna typ av broschyr skall behöva hämta sin förebild i utlandet, när vi ha så många duktiga svenska experter på området. Sannolikt har dock Inga Sylvander handlat klokt. Engelsk barnpsykiatri utmärker sig genom balans och praktiskt handlag, mod att sätta gränser ofta med benäget bistånd av humorn samt aktning för hemmets och skolans insatser. Trohet mot originalskriften har nödvändiggjort uttryck som "att acceptera sin könsroll", "överdrivet trots mot auktoriteter" och "sex-

uell hållningslöshet" samtliga tämligen eldfångda uttryck under nuvarande kulturdebatt.

Skriften är också djärv i det avseendet, att den litar på att den vänder sig till ett moget och läskunnigt klientel, som kan klara sig utan illustrationer med roliga gubbar. Rubriker av typen "Varför blir det problem?", "När måste man ta varningssignalerna på allvar?", "Vad händer på rådgivningsbyrån?" gör det lätt att hitta svar på väsentliga frågeställningar. För varje åldersgrupp anges varningssignaler, som kräver sakkunnig hjälp. Det påpekas också, att symptom, som är angivna på problemlistan för små barn, är minst lika allvarliga, när de förekommer i senare åldrar. För vissa av symptomen gäller dock i stället, att de är ännu allvarligare vid yngre åldrar.

Symptomen "Intensiv rökning" har tagits upp under rubriken "14 år och uppåt". Enligt den undersökning, som gjorts vid sociologiska institutionen i Lund på 1.500 ungdomar, finns det dock redan i gruppen 11—14 år 50 % rökare av vilka en del är "storrökare". Symptomen borde alltså redan ha nämnts en åldersgrupp tidigare. Samma anmärkning kan riktas mot symptomet "Sexuell hållningslöshet", som tagits upp under rubriken 14 år och uppåt. Vi vet ju att det tyvärr finns ännu yngre flickebarn, som för närvarande far illa.

I broschyren uppges sysslande med skolarbete, så att det utesluter all vänskap och fritidssysselsättningar, som ett beaktansvärt symptom. Däremot är intet att anmärka, men borde man inte för balansens skull också ha kunnat nämna det symptom, som oroar många fler föräldrar: Sysslande med fritidssysselsättningar till den grad att skolarbetet fullständigt försummas?

När det gäller problem under småbarnstiden och skolåldern fram till tonåren bör skriften vara

ett gott och värdefullt stöd. Vad beträffar tonårsperioden är redan titeln kanske inte helt lyckad, eftersom ju ungdomar från och med denna ålder själva kan ha underrubrikens frågeställning: "Skall jag gå till rådgivningsbyrån?" Bl.a. skolkuratoren skulle kanske önskat svar på frågorna om tonåringen, som vill flytta hemifrån, som väntar barn eller är utsatt för gängets utpressning, har någon hjälp att vänta från rådgivningsbyrån. Men kanske en ytterligare broschyr riktad direkt till tonåringar och deras föräldrar så småningom kan täcka det behovet.

I stort sett måste man dock säga, att det är sällan så många kloka påpekanden samlats på så få sidor. Broschyren tar föga tid att läsa. För somliga föräldrar kan den betyda ökad säkerhet i attityden mot barnen, hos andra kan den ge impulsen till ett rådgivningsbyråbesök. Priset är satt så billigt, att barnavårdande institutioner bör ha möjlighet att hålla sig med ett litet lager, som kan förmedlas till tveksamma föräldrar, vilket rekommenderas.

Margit von Malmberg.

Barnsjukdomar

Norstedt o. Söner. 232 s.
Pris kr. 14:50.

I serien "Läroböcker för sjuksköterskeelever" har docenterna Sven Kræpelien och Lars Ström utgivit "*Barnsjukdomar*", en introduktion i barnålderns sjukdomar.

Genom relativt kortfattade kapitel med en bra och överskådlig uppläggning har det lyckats författarna att i en lättsmält form ge en bred introduktion av barnålderns sjukdomar.

Inledningsvis ges översikt över barnens normala och patologiska utveckling, därefter följer beskrivningar av sjukdomstillstånd inom

nyföddhetsperioden och synpunkter på uppfödningsproblem. Närmast kommer sedan en genomgång av sjukdomar inom olika organsystem, med separat utformade översikter över allergiska sjukdomar och infektioner. Ett kapitel rörande barnpsykiatri har överläkare Bengt Rundberg som författare. Laborator N. H. Eriksson presenterar barnkirurgin. Boken avslutas med korta översiktskapitel om barnolycksfall, barnavård och befolkningsstatistik.

Genom denna konsekventa uppdelning och översiktliga presentation har författarna lyckats att inom ett acceptabelt sidointal ge en allsidig belysning av aktuell pediatrik. Boken bör vara ett gott underlag för föreläsningar inom sjuksköterskeutbildningen och kan även ligga till grund för självstudier och tjänstgöra som mindre uppslagsbok, det senare tack vare sitt omfattande sakregister.

Lars Olov Brorson

Diabetes

Såg Ni intervjun i TV?

Läs dr Bo Anderssons

Diabetikervårdens framtida organisation och diabetikernas socialmedicinska problem (nr 30 i skriftserien).

Pris kr. 5:—

Rekvireras direkt från Socialmedicinsk tidskrift, Villagatan 5, Stockholm Ö, eller genom bokhandeln.